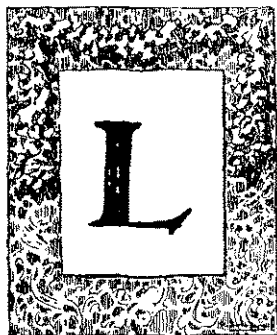

COSES DE VALENSIA

LES FALLES DE SANT CHUSEP

ES festes populars són la sal de la vida; si fora possible qu'existira un poble que no les tinguera, seria tan soso estar en ell com viure en una fonda ahon la falta de tota classe de

llasos d'unió entre els habitants fa impossible les expansions comuns que fent-nos tornar un poc a la infantilitat ens purifiquen l'ànima, fan el caràcter més expansiu i desperten el gust artístic.

Sempre he mirat amb llàstima els esperits *ecuánimes* que es riuen dels versos, que la musica els hi sembla un soroll i que miren la pintura com una manera de matar el temps; estos son sempre els que se fan arrera quan se trata de contribuir personal o pecuniàriament a les festes del poble; els pareix la cosa propia de persones de poc mes o manco, de caps plens de pardalets; ells son serios, molt serios, lo que no lleva que aquelles coses verdaderament series de la vida les porten de modo que son cantera inagotable de sainetes. Deixemlos correr i parlem d'algo alegre, parlem de la falla valensiana.

Oriche de la falla: Com no es qüestió d'alcomensar a pedre la vista entre la pols i les polilles dels archius, ahí va la creencia mes popular i la que me pareix té mes probabilitats de ser certa. Els fusters de

Valensia pa completar el chornal (qu'entonses era prou mes llarc qu'hara) quan els dies alcomensaben a ser curts, féen un peu de fusta, que crec que se dia *estall*, de l'alsà convenient, ahon penchaben la llum d'oli que donaba claror a mestre, oficials i aprenents mentres anaben fent burumballes y serraaura.

Com la llum unes vegades convenia en un puesto i atres en atre, el dit peu era portàtil i moble de prou pes pera machor seguritat, es dir, que tenia prou fusta.

No cal dir en l'odi que tots miraben aquell trasto, mut testimoni del desfici que passarien allí tancats en les hores fosques que son, en quant arriben, la señal de l'hora de sopar pera aquells que posen a contribució diària, a mes de l'intelichensia, la forsa muscular.

En Valensia Sant Chusep li fa la competencia, en popularitat, a Sant Visent; Sant Chusep es el patró dels fusters i Sant Chusep cau quan la primavera ya fa una micha riàlla, el sol está més rato asomat pa vórela i l'*estall* sostenia cada dia manco temps la llum de velar. Era, pues, d'una oportunitat que se caia de son pes qu'el dia del Patró del gremit s'haguera ya acabat el treball nocturn; i així la vespra del Sant se trea l'*estall* al carrer, al acabar la velá, i li pegaben foc obsequiantlo en algún chiulit, resto del odi, pero en moltes mes rises per la proximitat de la festa i haber deixat ya de treballar a l'hora de les rates penaes.

Indudablement algún aprenent incheniós

adornaria a la víctima en burumballes i papers de color; estimulat per asó, algún atre en pretensions d'escultor, posá en lo mes alt un volic de draps, una caraseta de maixquera i damunt un sombrero vell. ¿Qui no se tenta, vist el bon éxit del cap, a acabar tota la figura? Pos allá va un trache vell, ben embotit de palla, unes botes al final dels pantalons, uns guants botinflats de serraura lligats als estrems de les mànegues i alló no cabia ducte qu'era un personache de bona veritat... después una explosió de carcallaes al dir algú— Pareix que li sembla a Fulano — Este fulano solia ser un veí que tenia algún drapet brut en la bugá, i asó doná peu a que lo que habia segut casual, fora l'atre añ cosa intensioná.

Pera qu'el ninot ardira millor s'acumulaben al reedor tots els desperdisis de la fusteria i els demés veíns aprofitaben l'ocasió pera contribuir a la festa, i desfersen de trastos inútils, tirant a la falla caires corcaes i estores impossibles.

El cafeti del veinat se vea sorprés per ingresos inesperats a forsa de vendre buñols y copetes a la concurrencia d'espectadors. En quant als actors, que tot l'ivern esperaben aquell dia, ya s'habien prevengut be de llepolies i licors; i ahí estan ya els tres elements de la falla, el pensament satíric, el combustible i la part qu'el estómagu pren en la festa. Perque no hi ha mes; l'únic que s'ha fet es perfeccionar la

cosa, el combustible no està a la vista sinó tapat per uns bastidors forrats de tela pintà o empaperats i el ninot es ya una esena satírica, política o social que, naturalment, nesesita una explicasió i ya tenim els che-roglifics, quartetes, quintilles, désimes y ovillejos que s'apeguen en les cares de la falla i en les parets pròximes; estos úitims posat el paper sobre teles mes o menos riques i ornats en alguna garnaldeta de fullam. Uns versos que hi ha que vo-rels, modelo d'incheni i alegria.

Com no faltaben curiosos que se copiaben estes composicions s'acudí a la comodat del públic, qu'era al mateix temps un ingrès, i s'alcomensà a imprimir el «Llibret en la relasió i explicasió de tot lo que conté la falla» que a pesar d'un títul tan llarc sol ser molt curt.

Lo qu'era exclusiu dels fusters, al adquirir tanta importansia, pronte contà en la cooperació del veinat i enseguida s'han confundit oficis i categories aportant cada ú lo que tinga mes abundant, incheni, habilitat o treball, i els que no prenen part activa contribueixen en dinés perque l'obra du mes gastos de lo que pareix.

Com s'enchendra la falla: A cualsevol se li occurix un pensament, el comunica als amics i contertulios, se discutix, se mira el pro i el contra, s'asepta, se modifica o se'n desidix un atre, pero la conspiració ya está armá; perque te tot el caracter d'una conspiració, se reuneixen de nit, se guarden de

LES FALLES DE SANT CHUSEP

DIBUIX DE VICENT SORIANO

les dones i dels chiquets, tot se fa amagat pos ningún valencià conseviria una falla que se *fera*, la falla *surchix* avans d'eixir el sol la vespra de San Chusep allí ahon hores avans no havia res, com se troba ú un robelló hermós allí ahon poques hores avan no estava el terreno ni clivillat.

Hi ha que vore la nit que pasen els falleros en els seus puestos amagats donant els últims tocs a tant de chirimbolo i fent temps pa que la chent trasnochaora se retire i poder ells obrar en el sichilo que l'asunt reclama. Lo sert es qu'avans de que la chent pense en alsarse ya està la falla tan campante, el donsainer i tabaler toquen diana i les veines s'apresuren a posar en els balcons cubertors i banderetes, armantse un remor de festa, en vises, comentaris i crits dels chiquets venent el «llibret», que no para un moment hasta que la falla queda convertida en sendra.

Avans la crema se fea, seguint la tradició dels fusters, la nit de la vespra de Sant Chusep pero desde que este dia se convertí en festa maná els se s'ha donat venticuatres hores mes de vida, si no s'empalma un diumenche, que en este cas dura la broma tres dies.

Desde prou avans de la festa hasta prou después tota Valencia fa olor d'oli cremat. A la porta de cada cafetí hi ha una dona, ben curiosa i en els braços arromangats, sense parar de fer buñols; li presta sombra l'enseña gloriosa del dia, no una rama sinó un llorer sanser adornat de buñols penchats en llistetes de colors. ¡Quina extraña coincidencia! El simbol de la gloria decorat en lo que porta el nom de les coses que may serán llaurechades; pareix que diguen—Ya que tu no vens a mosatros, mosatros anirem a tu—Hi ha que perdonarloseu. ¡Son tan humils i tan dolso!

El prosés de la falla ya fa alguns anys que no es exactament el que yo he descrit. En molt bon acort, pera estimular el gust artistic, l'Achuntament dona tots los anys un premit a la millor falla i Lo Rat Penat un

atre al millor *llibret*, sense contar atres premits donats per societats d'art i humorístiques. Aso pareixia un gran be pero no es aixina pos sosuix lo siguient per regla cheneral; el veinat que fa conte de plantar una falla está ya asosiat tot l'añ, en molta antisipasió anuncia un concurs de projectes entre artistes, un churat elechix i el projecte elechit es eixecutat per professionals també.

Es clar que d'este modo algunes falles resulten monuments pero ni aixó es la verdadera falla ni el qu' instituí els premits se proposaba segurament obtindre eixe resultat. La falla es producte de veinat, d'artesans i no d'artistes encara qu'estos per amiat, parentesco o ser veins orienten i hasta achuden als falleros; se trata d'encausar el bon gust del obrer lo que sempre redundará en benefici cheneral.

Al *llibret* li ha susuít igual, de ser, en les seues incorreccions i tot, un ramellet silvestre en tot el aroma de la grasia inchénua del poble, ha pasat a ser una obreta mes o menos chistosa pero en eixe fondo un poc fred de totes les coses fetes d'encarreg i en mira a una retribució.

¿El remei de tot asó? No em pareix fásil pero indudablement el te.

En fi, después de tot, asó pot ser que no siguen mes qu' escrupols i exageracions d'un valencià enamorat de la seua terra i de les seues festes que volguera vóreles conservant alló mes antic dels antepassats festeros; pero per damunt de tot, lo sert es qu'el que no ha estat en Valencia la vespra i el dia de Sant Chusep no sap lo qu'es bo.

Com crec qu'este articulet, o lo que siga, deu haberse fet pesat per la poca sustancia, me pareix oportú acabar en una quintilla que llixquí una vegá en una falla

QUINTILLA

*Esta quintilla sols es
Pera dirlos a vostés
La manera tan sencilla
Com pot ferse una quintilla
Sense dir en ella res.*

VICENT SORIANO